

РОЛЬ ГАБСБУРЗЬКОЇ МОДЕЛІ ВЛАДИ У СПІЛКУВАННІ ВОЄВОДИ ІЗ НАСЕЛЕННЯМ У ПІВДЕННО-СХІДНИХ ВОЄВОДСТВАХ ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (1921 – 1928)

У статті розглядається роль габсбурзької системи влади у формах спілкування воєводи із населенням південно-східних воєводств Польської Республіки у 1921 – 1928 рр. Автор порівнює компетенції та суспільний образ воєводи на цих територіях із відповідним становищем галицького намісника. Головна увага спрямована на послуговування обома можновладцями «персональним» стилем управління, орієнтованим на політику «сильної руки» імператора Франца Йозефа. З цієї точки зору проаналізовано листування місцевих мешканців із воєводами та виокремлено імперські «сліди» у публічній поведінці керівників національної адміністрації. Також охарактеризовано перебіг інспекційних поїздок місцевих воєвод, досліджено важливість усталеного ритуалу цих візитів у репрезентації влади серед населення.

Ключові слова: воєвода, галицький намісник, адміністрація, Польська Республіка, форми комунікації, інспекційні поїздки, габсбурзька спадщина.

Zinovii MALANII,

PhD-Student, Department of History of Central and Eastern Europe,

Ivan Franko National University of Lviv
(Ukraine, Lviv) zinowii_malanii@meta.ua

THE ROLE OF THE HABSBURG POLICY MODEL IN THE COMMUNICATION BETWEEN THE VOIVODE AND POPULATION IN THE SOUTHEASTERN PROVINCES OF THE POLISH STATE (1921 – 1928)

The article deals with the problem of the Habsburg heritage in the Second Polish Republic in the sphere of communication of the political administration with the State's inhabitants. Generally, the scholars interpret the history of the interwar Galicia as a «nationalization» of a post-imperial public space, particularly, in the field of policy. Thus, this article is an attempt to discover the motives and explain the significance of the imperial heritage that was present in the behaviour pattern of the head of the local administration («voivode») of four provinces – «voivodeships», that existed in the territory of the former Habsburg province of Galicia – the voivodeships of Krakow, Lviv, Stanyslaviv, and Ternopil. The main concern of the article is to focus on the analysis of the structure of the Habsburg power models in the forms of the communication of local inhabitants with voivodes between 1921 and 1928.

The author compares power competencies, the perception by the civilians of the interwar voivode and of the Galician governor. The forms of communication of the voivode with the Polish and Ukrainian population are analyzed in two points: the first one is the analysis of the written correspondence between voivodes and local inhabitants, and the second is the significance and course of the ritual of the voivode inspection visits in southeastern provinces.

The department of the Galician governor and Polish voivode on this territory were based on a common model, the main components of which can be expressed in Habsburg politics of a «strong hand». Administration and local populace were actually interested for this imperial concept to be kept used in the interwar Polish national state.

The analyzed correspondence proves that the letters were formulated mostly in the same «imperial» way and using the same «imperial language». The study of the inspection visits of voivodes allows us to analyze them as a sort kind of ritual that was based on the tradition of similar visits that were made by the Emperor Franz Joseph and demonstrated the legitimacy of his power in the form of a paternalistic scheme of «ruler-homagers».

In conclusion, the analysis of the relations between the voivode and the local population in the southeastern provinces of the Second Polish Republic convincingly provides the material and patterns that have their roots in the Habsburg management practice. This fact questions the traditional historiographical concepts of the unconditional «nationalization» of the public space of Galicia after 1918.

Key words: voivode, Galician governor, administration, the Second Polish Republic, forms of communication, inspection trips, the Habsburg heritage.

Постановка проблеми. Випускник Бережанської гімназії Альфред Білик, серед численних привітань з нагоди обіймання посади львівського воєводи, отримав незвичайного листа, підписаного 20 квітнем 1937 р. У тому повідомленні, давній шкільний приятель, «пройнятий великою радістю», зичив усіляких гараздів, між іншим виразно наголосивши на відтепер особливому статусі адресата: «в давньому палаці намісника на вул. Чарнецького [нині вул. Винниченка у Львові], де знаходилися графи і благородні австрійські генерали – тут засідає як Володар Воєводства мій Товариш, який лише завдяки Своїм здібностям, заслугам і особистим достоїнствам досяг такого високого становища» (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 2076. Арк. 9–10). Як варто розуміти прихильне апелювання до імперського минулого на дев'ятнадцятому році (sic!) існування незалежної Польської Республіки? Відповідь А. Білика невідома, проте звернення на десять-п'ятнадцять років раніше, до часу між впровадженням воєводських урядів в колишній провінції Галичина (1921) та вступом у дію Розпорядження Президента Польської Республіки за 19 січня 1928 р. про організацію єдиної адміністрації на всій території держави (Rozporządzenie Prezydenta, 1928: 155–168), дає змогу з'ясувати позицію воєводи у системі координат «національна приналежність» – «імперський досвід».

Мета статті. У цій статті головна увага буде зосереджена на послуговування очільниками Краківського, Львівського, Станиславівського й Тарнопольського воєводств (тобто території колишньої провінції Галичина) і місцевим населенням складових габсбурзької моделі управління, зокрема наслідування та підтримування стратегій поведінки і комунікацій галицького намісника.

Аналіз досліджень. Відповідно до поширених тверджень в історіографії, саме органам державної влади, передовсім на місцевому рівні, відводилося головне завдання «націоналізації» пост-імперського простору після 1918 р. (Brubaker, 1996: 79–106). З цієї точки зору, на нашу думку, варто звернутися до двох важливих виявів влади – форм спілкування населення із воєводою та ритуалу його інспекційних поїздок, в яких брали участь, взаємодіяли одна з одною і з владою водночас дві найбільші національні групи регіону – поляки й українці. Така постановка проблеми дає змогу дещо переоцінити висновки дослідників, насамперед польських та українських, про успішні процеси становлення єдиної системи адміністрації у міжвоєнній Польській Республіці та безпосередньо переглянути «націоналізуючу» роль воєводи у південно-східних воєводствах (Gałędek, 2011: 95–123; Рубльов, 2009: 9–32).

Габсбурзька модель влади: взаємодія намісника із населенням

З 1853 р. вищою політичною й адміністративною владою в габсбурзькій провінції Галичина було Намісництво, яке складалося з фахових департаментів, комісій та рад, а підпорядковувалося намісникові, особистому представникові імператора і виконавцю розпоряджень центрального уряду у Відні. Така модель крайової влади базувалася на «персональному» стилі управління верховного правителя – імператора Франца Йозефа (1848 – 1916). Серед складових такої політики можна виокремити особисту відповідальність керівника за безпеку та добробут кожного громадянина, патерналістську опіку над державними та громадськими інституціями, посередництво у відносинах між різними національними та етноконфесійними спільнотами, панівне становище адміністрації стосовно представницьких органів влади, що сформувало так звану «цісарську» політику «сильної руки», популярну серед мешканців імперії.

«Персональний» стиль намісника особливо виявлявся у спілкуванні із населенням, яке в цьому вбачало найнадійніший інструмент розв'язання будь-якої проблеми – приватної чи публічної. В уяві молодого Казімежа Хлендовського, пізнішого імперського міністра у справах Галичини, особиста симпатія «Ексцеленції» намісника Агенора Голуховського була ключовою для кар'єри провінційного службовця (Chłędowski, 1951: 137). У спогадах українського політика Олександра Барвінського саме намісник, Філіп Залеський, «впевнився вже був про безосновність роблених мені закидів і тим способом несправедливо мені заподіяної кривди, довів до користного рішення моєї справи...» (Барвінський, 2004: 396). У пресі нерідко закликали можновладця, щоб він звернув увагу на ту чи іншу проблему та забезпечив її полагодження (Мудрий, 1998: 91–101). Натомість інспекційні поїздки намісника загалом відтворювали оригінальну церемонію Франца Йозефа і тлумачилися як сучасні засоби легітимації влади серед населення (Unowsky, 2005). Ритуал був унормований і розпочинався із урочистої зустрічі намісника на залізничній станції населеного пункту, де задля цього споруджували триумфальну арку, а святкова делегація із представників міс-

цевої влади, духовенства, шляхти та селян вітала гостя. Після відпочинку можновладець відвідував літургію, побіжно перевіряв діяльність повітової адміністрації, а найголовніше, заслуховував скарги мешканців без різниці національності і конфесії, приймав петиції від депутатів та громад, так що його приїзд супроводжувався значним суспільним пожвавленням (Зь подорожи, 1883).

Засади публічного статусу воєводи

1 вересня 1921 р. Намісництво скасували, а владу перейняли воєводські уряди Польської Республіки. В офіційній інструкції було зазначено, що кардинальних змін не планується, а тільки «єдиний досі адміністративний простір Малопольщі розпадається на чотири окремі одиниці» (ЦДДАЛ. Ф. 146. Оп. 69. Спр. 5. Арк. 26).

Воєводська адміністрація поділялася на фахові виділи («wydziły») та відділи («oddziły»), що підпорядковувалися воєводи. Впродовж міжвоєнного часу, зокрема і проміжку 1921 – 1928 рр., у Польській Республіці постійно приймали розпорядження й ухвали стосовно укріплення єдиних правових засад діяльності адміністрації на всій території держави, однак повністю усунути законодавчу спадщину трьох імперій так і не вдалося (Hausner, 1939: S. 78–79, 89, Slapnicka, 1973: 38–41, 57–60).

У суспільній свідомості мешканців південно-східних воєводств Польської Республіки статус воєводи вимагав дотримання певних офіційних та неформальних принципів. Виразно їх сформулював у листі до Міністерства Внутрішніх Справ тарнопольський воєвода Люціян Завістовський (на посаді у 1923 – 1927), наголошуючи на існуванні особливих відносин між очільником адміністрації і населенням: «Життя вчить, що і нині також, незважаючи на зміну ситуації [sic!], населення з найбільшою довірою і майже у всіх справах шукає допомоги у воєвод чи старост, і неодноразово не може збагнути, щоб її [допомоги] там не знайшла. Нездатність полагодити представлену ним [населенням] справу вважає за неприязнь або слабкість влади, а тому немає потреби нагадувати, що наслідки утвердження такої думки дуже шкідливі» (ДАІФО. Ф. 2/1с. Оп. 2. Спр. 95. Арк. 59). Інші воєводи у листуванні з центральним урядом у Варшаві також наполягали на зміцненні їхнього впливового становища (ДАІФО. Ф. 2/1с. Оп. 2. Спр. 95. Арк. 10, 31–34, 59–63). З цієї точки зору необхідно сприймати однотипні, але важливі, проголошення власних завдань воєводами, як наприклад, керівником львівського воєводства Павелом Гарапихом (1924 – 1927): «Завжди керуватися неупередженістю і справедливістю і, що, всі жителі, без огляду на національність, можуть розраховувати на мою доброзичливість, якщо будуть лояльно виконувати свої обов'язки супроти Держави» (Echa pobytu, 1925, Spiss, 1936: 190–191). Іншого управлінця, краківського воєводу Людвика Даровського (1926 – 1928) вихваляли за його політику опіки над місцевими службовцями, співзвучну суспільним очікуванням: «Пан Даровський не є мальованим [тут у значенні – несправжнім] воєводою» (Pierwsze kroki, 1926). У протилежному випадку могли виникнути непорозуміння між високопосадовцем і громадськістю. У польській щоденній газеті «Kurier Lwowski» львівського воєводу Казімежа Грабовського (1921 – 1924) звинуватили у нехтуванні ключовими засадами культури управління і схиланні до партійності, «замість сильної руки» до немочі, дріб'язковості, шкоди державним інтересам. «Заслужений некролог за життя», – таку безжальну оцінку отримала діяльність К. Грабовського (Zasluzony nekrolog, 1922, «Ukrzepiamy władze panstwowa», 1922).

Не важко помітити, що утверджувана модель поведінки воєводи у південно-східних воєводствах суттєво нагадувала політику «сильної руки» галицького намісника. Як іронічно відзначили в українському тижневику «Воля Народа» з приводу утворення воєводств на цих територіях: «Смирно та тихо вступив на престоль «воєвода». Здаєся сталося щось, або нічого. Одинь виїхав зь намісництва, – а другій приїхав. Кавки як сїдали на ганку надь орломь, – такь и дальше сїдають» (Воєвудства або, 1921). Більшість польських та українських авторів не намагалися приховати від власних читачів наявність такої габсбурзької спадщини, хоча й по-різному оцінювали її. Протилежні судження стосовно користі від вступу у дію Розпорядження Президента Польської Республіки за 19 січня 1928 р. висловили українське видання «Громадський Голос» й польське – «Ziemia Stanisławowska», однак усі погодилися, що «будуть то [воєводи] справжні володарі на визначених їм для управління територіях» (Скріплення влади, 1928, Wzmocnienie władzy, 1928). Група юристів, а серед них і Роман Гауснер, львівський правник, що тривалий час працював у

Міністерстві внутрішніх справ Польської Республіки, констатувала, що воєводський уряд продовжував наслідувати політичну адміністрацію імперського намісництва (Hilarowicz, 1924: 148, Hausner, 1928: 1, 3–4, 6, Czuma, 1928: 14).

Форми комунікації воєводи із населенням

Вивчення форм спілкування воєводи з населенням дає можливість перевірити, наскільки обидві сторони продовжували послуговуватися імперськими моделями. За спогадами українського політика та журналіста Івана Кедрина, воєводство місцеві жителі сприймали як авторитетний орган «до правовости якого можна було б відкликатися» (Кедрин, 1976: 278). У фондах Державного архіву Львівської області (ДАЛО) містяться окремі справи, у яких зосереджено численні клопотання мешканців до влади, так що, здебільшого, на цих матеріалах і ґрунтуватимуться наші спостереження. Проаналізовані звернення переважно написані польською мовою, сформульовані однотипно, з помітним структурно-змістовим поділом та лексичним запасом, що, за окремими винятками, дає підставу стверджувати про єдиний усталений взірець для наслідування.

Кожне звернення починається вказуванням адресата (інскрипцією). Перелік інскрипцій виразно обмежений певними зворотами. «Wasza Ekscelencjo!», – йменував К. Грабовського невстановлений автор (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 163. Арк. 4). Управління греко-католицької церкви в Перемишлі (єпископський ординаріат) привітало П. Гарапіха із обійманням посади львівського воєводи фразою: «Ваша Ексцеленціє!» (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 161. Арк. 32). Часто у листах застосовувалась також формула «Jasnie Wielmozny Panie Wojewodo!» (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 163. Арк. 4; Спр. 1703. Арк. 43, 51, 142; Спр. 1983. Арк. 63). «Laskawy Panie Wojewodo!», – так означив львівського воєводу Станіслава Зімнего (1924) невідомий автор (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 1703. Арк. 76). У «Swietniego» воєводства просив дозволу орендувати кінотеатр у Дрогобичі Юзеф Артимовіч, а до «Світлого» та «Високого» – адресували власні повідомлення греко-католицькі парохіальні уряди (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 163. Арк. 11, ДАЛО. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 95. Арк. 43, ДАЛО. Ф. 7. Оп. 1. Спр. 593. Арк. 28, 34). Цікаво, що форми звертання до воєвод опиралися на габсбурзькі інструкції титулування влади – «Przeswietny/ hochlöblich», «Swietny/ löblich», «Wielmozny/ Wohlgeboren» чи «Przewielebny/ Hochwürden» (Verordnung der Minister, 1856: 188).

Наступна структурно-змістова частина звернення полягала у шанобливому покликанні на значущість компетенцій воєводи у вирішенні конкретної справи, що нерідко перетворювалося на возвеличення його становища як володаря, правителя регіону. «Бачачи, що усякі старання і вмовляння не приведуть до результату, як останній аргумент, звернутися прямо до В.Ш. («J.W.») [Вельмишановного] Пана Воєводи у сподіванні, що, можливо, Його безпосереднє втручання сприятиме справі...», – пояснив свій запит Павел Сапега із гміни Седліска Равського повіту (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 163. Арк. 23). Інша прохачка виправдовувалася перед С. Зімнем: «Можна бути певним, що ніколи не посміла би забрати часу у Пана Воєводи, якби знала до Кого насправді ті справи належать» (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 1703. Арк. 143). П. Гарапіха перепросили з приводу клопотання: «Прошу вибачити мені, що насмілюся зловживати доброзичливістю Вашої Ексцеленції і просити про заступництво» (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 1983. Арк. 32). Невстановлений автор із містечка Ряшів «звернувся з люб'язним проханням до Вашої Ексцеленції [К. Грабовського] про доброзичливий розгляд» цілої низки справ (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 163. Арк. 4). В свою чергу хвилювання за долю сина змусили адресанта вдатися до надзвичайних компліментів на адресу високопосадовця: «Тисячекратно... перепрошую за сміливість завдати клопотів В. Шановному Пану Воєводи читанням моїх листів, але бачачи В.Ш. Пана як володаря, який вирішує долі і життя мільйонів осіб [sic!], і може інколи забути прохання свого...слуги, насмілюсь пригадати моему Благодійнику і милосердному Панові (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 1983. Арк. 63).

Після викладу конкретної проблеми автори демонстративно підкреслювали повагу до воєводи та сподівання на його прихильне втручання. «Вірю у зичливу підтримку Вельмишановного Пана Воєводи», – наприкінці листа зізнався невстановлений «найнижчий слуга» (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 1983. Арк. 63). Українською мовою зверталось управління греко-католицької церкви в Перемишлі: «Зволять Ваша Ексцеленція прийняти вислови мого високого поважання і пошани» (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 161. Арк. 32). «З глибокою шанобою», «з високою повагою», – зазвичай такими зворотами завершувалися листи (ДАЛО. Ф. 1. Оп. 11. Спр. 163. Арк. 5, 23).

Інший вид комунікації воєводи із населенням полягав у використанні преси. На сторінках як польських, так і українських періодичних видань висловлювали сподівання на заступництво воєводи. Польська громада містечка Стрий апелювала до станиславівського воєводи Владислава Корсака (1926 – 1927) з вимогами розслідувати зловживання юдейського похоронного товариства, а українські громади з Печеніжинського та Коломийського повітів скаржилися на сваволлю місцевих старост й вїйтів (А може, 1927; Як Печеніжинський, 1926; Не-вїйт, 1927). До станиславівського воєводи Едмунда Юристовського (1921 – 1925) українська громада містечка Богородчани взагалі вислала делегацію, якій доручили домагатися національної «автономії» (Макух, 1958: 289–290).

Інспекційні поїздки воєводи

Інспекційні поїздки являли собою спосіб географічного та символічного позначення певної території, вказували на моменти максимального поєднання висопосадовця із населенням та одночасно його чіткого відмежування від решти присутніх, тобто утвердження влади у вигляді патерналістської схеми «правитель–піддані». Не дивно, що як і в габсбурзькій Галичині, службові поїздки продовжували відігравати істотне значення саме для очільників південно-східних воєводств Польської Республіки (Коzyга, 2009: 331).

Хід службових переміщень керівника воєводства докладно висвітлювався у пресі, а зіставлення уміщених описів вказує на існування усталеного ритуалу їх проведення (Гуцул, 1923; Echa robytu Wojewody, 1925; Dostojny Gosc, 1927; Podroz inspekcyjna, 1928; Sniatyn. Echa, 1928; Kossow. Echa, 1928). Умовно можна виділити кілька характерних стадій: 1) прибуття воєводи до населеного пункту, передовсім, залізницею; 2) вітання гостя святковою делегацією у складі представників тамтешньої влади та різних соціальних, національних і конфесійних груп, біля облаштованої тріумфальної арки за участі галасливого натовпу; 3) відвідини воєводою літургії та перевірка місцевої адміністрації; 4) зустрічі із промовцями від національностей, конфесій, спільнот, установ і товариств, заслуховування скарг і петицій; 5) проведення урочистого бенкету на честь гостя; 6) прощання воєводи із громадою на залізничній станції і його від'їзд.

Для наочного прикладу звернемось до інспекційної поїздки станиславівського воєводи Александра Моравського (1927 – 1928) до містечка Снятин. 22 лютого 1928 р. о 13:30 воєвода саними дістався обраного пункту. У містечку спорудили тріумфальну браму, біля якої бургомістр Міхал Немчевський на чолі великого натовпу привітав гостя. Відразу, у приміщенні Староства, воєвода влаштував прийом делегацій із міста і повіту, представникам численних урядових й суспільних товариств та організацій. О 17:30 А. Моравський прибув до ратуші, де уже зібралася Міська рада у повному складі. Від імені польської громади гостя привітав райця Юзеф Скіба, наголосивши на тому, що поїздка посприє зближенню влади й населення і їхньому взаєморозумінню. Інтереси української громади представив віце-бургомістр Александр Бордун, який попросив, щоб «Пан Воєвода розпростер свої плечі над містом» і допоміг врегулювати труднощі прикордонного руху із Румунським Королівством, а «наприкінці промовець запевнив лояльність українського населення до Пана Воєводи і Високого Уряду». Асесор Юзеф Маслер виразив сподівання юдейської громади, що «під доброзичливою опікою Пана Воєводи» тільки укріпиться мирне співжиття трьох національних груп. Високопосадовець висловив вдячність за побажання та запевнив присутніх у своєму піклуванні про місто. Увечері він відвідав повітового маршалка Миколая Кжиштофовіча, а наступного дня у супроводі бургомистра оглянув шпиталь, сиротинці, польське парамілітарне товариство «Стрілець». На сніданку у бургомистра, де були присутні і окремі члени Міської ради, обговорено найзначущіші проблеми Снятина. Протягом дня керівник воєводства побував на кількох нарадах. Зранку, 24 лютого, А. Моравський, попрощавшись із урочистою делегацією, попрямував залізницею до містечка Заболотів, де тамтешній бургомістр Владислав Бушинський привітав гостя, «на тлі зібраного натовпу, який багатократно, з ентузіазмом, підносив привітальні вигуки Панові Воєводи». Звідти високопосадовець автомобілем поїхав у Косівський повіт. Автор опису в «Ziemia Stanisławowska» підкреслив, що ціль мандрівки полягала в ознайомленні з тамтешніми мешканцями, а в підсумку «перебування Пана Воєводи у Снятині залишило у населення незабутній приємний спогад, бо це перший Воєвода, якому вдалося так щиро зблизитися із населенням, що тим самим відразу здобуло усі їхні серця» (Sniatyn. Echa, 1928).

Висновки. Аналіз публічного статусу воєводи дає підставу констатувати, що населення південно-східних воєводств продовжувало вимагати від нього слідування поведінці галицького

намісника, а тому дотримуватися політики «сильної руки», безсторонньої позиції у відносинах між різними національними та етноконфесійними спільнотами, патерналістської опіки над місцевими жителями й суспільними групами. Вивчення форм спілкування високопосадовця із мешканцями та його інспекційних поїздок тільки підтверджує послуговування імперськими практиками у 1921 – 1928 рр. Відтак воєвода на території колишньої Галичини опинився в непростій ситуації: з одного боку, тамтешнє населення вимагало від нього діяти в ustalених рамках (на що він часто відповідав взаємністю), а з іншого, утвердження Польської Республіки як національної держави самих поляків схилило до неоднозначного розуміння його публічного статусу, що в будь-якому разі лише додавало перешкод львівському воєводі Альфреду Білику чітко відповісти на «імперське» порівняння свого приятеля у 1937 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Барвінський, 2004 – Барвінський О. Г. Спомини з мого життя. Київ, 2004. 528 с.
- Воевудства або, 1921 – Воевудства або «сякій зь воза – такій на возь» // Воля Народа: независима газета для трудового народа. 1921. 24 вересня.
- Гуцул, 1923 – Гуцул. 3 Гуцульщини // Громадський Голос: радикальний, політичний і економічний часопис. 1923. 21 липня.
- ДАІФО – Державний архів Івано-Франківської області.
- ДАЛО – Державний архів Львівської області.
- Зь подорожи, 1883 – Зь подорожи п. Намѣстника // Дѣло, 1883. 17 листопада.
- Кедрин, 1976 – Кедрин І. І. Життя-події-люди. спомини і коментарі. Нью-Йорк, 1976. 724 с.
- Макух, 1958 – Макух І. На народній службі. Дітройт, 1958. 628 с.
- Мудрий, 1998 – Мудрий М. М. Галицькі намісники в системі українсько-польських взаємин (1849 – 1914) // Вісник Львівського університету. Серія історична. 1998. Вип. 33. С. 91–101.
- Не-війт, 1927 – Не-війт. Автономія чи гвалтономія? // Покутське слово: політична, культурно-освітня і господарська часопись Покуття. Коломия. 1927. 9 січня.
- Рубльов, 2009 – Рубльов О. С. Організація управління в українських землях II Речі Посполитої // Історія державної служби в Україні. Т. Мотренко, В. Смолій [ред.]. Київ, 2009. Т. 2. С. 9–32.
- Скріплення влади, 1928 – Скріплення влади воєводів // Громадський Голос: радикальний, політичний і економічний часопис. 1928. 20 січня.
- ЦДІАЛ – Центральний державний історичний архів у Львові.
- Як Печеніжинський, 1926 – Як Печеніжинський староста урядусь. (В Мишині не вільно вчитися!) // Покутське слово: політична, культурно-освітня і господарська часопись Покуття. 1926. 15 жовтня.
- A moze, 1927 – A moze p. Wojewoda? // Echo Karpackie: tygodnik ilustrowany. 1927. 23 stycznia.
- Brubaker, 1996 – Brubaker R. Nationalizing states in the old «New Europe» – and the new// Nationalism Re-framed: Nationhood and the National Question in the New Europe. Cambridge, 1996. P. 79–106.
- Chledowski, 1951 – Chledowski K. Pamietniki. Galicja 1843 – 1880. Wroclaw, 1951. T. 1. 299 s.
- Czuma, 1928 – Czuma I. Terminologiczne uwagi o «administracji» w związku z Rozporządzeniem Prezydenta Rzplitej z 19 stycznia 1928 r. Warszawa, 1928. 21 s.
- Dostojny Gosc, 1927 – Dostojny Gosc // Tygodnik Jaroslowski poswiecony sprawom miasta i powiatu. 1927. 16 pazdziernika.
- Echa pobytu, 1925 – Echa pobytu Wojewody lwowskiego w Przemyslu // Ziemia Przemyska. 1925. 11 kwietnia.
- Gałędek, 2011 – Gałędek M. Rozporządzenie Prezydenta RP z 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogylnej – przełom w budowie ustroju administracyjnego państwa polskiego doby międzywojennej // Zeszyty Prawnicze UKSW. 2011. № 11.3. S. 95–123.
- Hausner, 1928 – Hausner R. Organizacja i zakres działania władz administracji ogolnej // Gazeta Administracji i Policji Państwowej: miesięcznik wydawany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. 1928. Luty. S. 1–10.
- Hausner, 1939 – Hausner R. Pierwsze dwudziestolecie administracji spraw wewnętrznych. Warszawa, 1939. 269 s.
- Hilarowicz, 1924 – Hilarowicz T. W kwestji «zespolenia» organow administracji panstwowej // Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne: organ Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Towarzystwa Prawniczego i Ekonomicznego w Krakowie. 1924. S. 145–150.
- Kossow. Echa, 1928 – Kossow. Echa pobytu Wojewody Morawskiego // Ziemia Stanisławowska: polski tygodnik demokratyczny. 1928. 4 marca.
- Kozyra, 2009 – Kozyra W. Polityka administracyjna Ministrow Spraw Wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918 – 1939. Lublin, 2009. 680 с.

Pierwsze kroki, 1926 – Pierwsze kroki Pana Wojewody Darowskiego// Urzędnik Państwowy: niezależny organ urzędniczy. 1926. Październik.

Podroz inspekcyjna, 1928 – Podroz inspekcyjna Wojewody Morawskiego. W Kolomji, Horodence Sniatynie i Kosowie// Ziemia Stanisławowska: polski tygodnik demokratyczny. 1928. 26 lutego.

Rozporządzenie Prezydenta, 1928 – Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej// Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1928. Vol. 11. S. 155–168.

Slapnicka, 1973 – Slapnicka H. Oesterreichs Recht ausserhalb Oesterreichs. Der Untergang des oesterreichischen Rechtsraum. München, 1973. 106 s.

Sniatyn. Echa, 1928 – Sniatyn. Echa podrozy pana Wojewody// Ziemia Stanisławowska: polski tygodnik demokratyczny. 1928. 4 marca.

Spiss, 1936 – Spiss T. Ze wspomnień c.k. urzednika politycznego. Rzeszyw, 1936. 194 s.

«Ukrzepiamy władze państwowa», 1922 – «Ukrzepiamy władze państwowa» // Gazeta Lwowska. 1922. 21 lutego.

Unowsky, 2005 – Unowsky D. The Pomp and Politics of Patriotism: Imperial Celebrations in Habsburg Austria, 1848 – 1916. West Lafayette, Ind., 2005. 263 p.

Verordnung der Minister, 1856 – Verordnung der Minister des Innern und der Justiz vom 17. Maerz 1855, womit die Amtsinstitution fuer die rein politischen und fuer die gemischten Bezirks-und Stuhlrichteraemter erlassen wird// Landes-Regierungs-Blatt fuer das Verwaltungs-Gebiet der Statthalterei in Lemberg. 1856. Abt. 1. S. 157–205.

Wzmocnienie władzy, 1928 – Wzmocnienie władzy wykonawczej// Ziemia Stanisławowska: polski tygodnik demokratyczny. 1928. 21 stycznia.

Zasluzony nekrolog, 1922 – Zasluzony nekrolog za zycia. Dzialalnosc p. wojewody Grabowskiego // Kurier Lwowski. 1922. 26 stycznia.

REFERENCES

Barvynskyi, 2004 – Barvynskyi O. H. Spomyny z moho zhyttia [Reminiscence from my life]. Kyiv, 2004. 528 p. [in Ukrainian]

Voevudtva abo, 1921 – Voevudtva abo «siakii z' voza - takii na voz'» [Voivodships or a «man of the cart – another into the cart»] // Volia Naroda: nezavysyma hazeta dlia trudovoho naroda. 1921. 24 veresnia. [in Ukrainian]

Hutsul, 1923 – Hutsul. Z Hutsulshchyny [From Hutsulshchyna]// Hromadskyi Holos: radykalnyi, politychnyi i ekonomichnyi chasopys. 1923. 21 lypnia. [in Ukrainian]

DAIFO – Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti [State Archive of Ivano-Frankivsk Oblast]. [in Ukrainian]

DALO – Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archive of Lviv Oblast]. [in Ukrainian]

Z' podorozhy, 1883 – Z' podorozhy p. Namistnyka [From the trip of Mr. Governor] // Dilo, 1883. 17 lystopada. [in Ukrainian]

Kedryn, 1976 – Kedryn I.I. Zhyttia-podii-liudy. Spomyny i komentari [Life-events-people. Memories and comments]. New York, 1976. 724 p. [in Ukrainian]

Makukh, 1958 – Makukh I. Na narodni sluzhbi [At the People's Service]. Detroit, 1958. 628 p. [in Ukrainian]

Mudryi, 1998 – Mudryi M.M. Halytski namisnyky v systemi ukrainsko-polskykh vziemyn (1849 – 1914) [Galician governors in the system of Ukrainian-Polish relations (1849 – 1914)] // Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna. 1998. Vol. 33. P. 91–101. [in Ukrainian]

Ne-viit, 1927 – Ne-viit. Avtonomiia chy gvaltonomiia? [No Vogt. Autonomy or violence-nomy]// Pokutske slovo: politychna, kulturno-osvitnia i hospodarska chasopys Pokuttia. Kolomyia. 1927. 9 sichnia. [in Ukrainian]

Rublov, 2009 – Rublov O.C. Orhanizatsiia upravlinnia v ukrainskykh zemliakh II Rechi Pospolytoi [Organization of management in the Ukrainian lands of the interwar Polish Republic] // Istoriia derzhavnoi sluzhby v Ukraini. T. Motrenko, V. Smolii [ed.]. Kyiv, 2009. Part 2. P. 9–32. [in Ukrainian]

Skriplennia vldy, 1928 – Skriplennia vldy voievodiv [The consolidation powers of the voivods]// Hromadskyi Holos: radykalnyi, politychnyi i ekonomichnyi chasopys. 1928. 20 cichnia. [in Ukrainian]

TsDIAL – Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u Lvovi [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv].

Iak Pechenezhynskyi, 1926 – Iak Pechenezhynskyi starosta uriaduie. (V Myshyni ne vilno vchytysia!) [As Pechenezhynsky governor rules. (In Myszyn is not free to learn!)] // Pokutske slovo: politychna, kulturno-osvitnia i hospodarska chasopys Pokuttia. 1926. 15 zhovtnia. [in Ukrainian]

A moze, 1927 – A moze p. Wojewoda? [Or maybe Mr. Voivode?] // Echo Karpackie: tygodnik ilustrowany. 1927. 23 stycznia. [in Polish]

Brubaker, 1996 – Brubaker R. Nationalizing states in the old «New Europe» – and the new// Nationalism Re-framed: Nationhood and the National Question in the New Europe. Cambridge, 1996. P. 79–106. [in Polish]

Chłędowski, 1951 – Chłędowski K. Pamietniki. Galicja 1843 – 1880 [Memoirs. Galicia 1843 – 1880]. Wrocław, 1951. T. 1. 299 s. [in Polish]

Czuma, 1928 – Czuma I. Terminologiczne uwagi o «administracji» w związku z Rozporządzeniem Prezydenta Rzplitej z 19 stycznia 1928 r. [Terminological remarks on «administration» in connection with the Ordinance of the President of the Polish Republic of 19. January 1928]. Warszawa, 1928. 21 s. [in Polish]

Dostojny Gosc, 1927 – Dostojny Gosc [Dear Guest] // Tygodnik Jaroslowski poswiecony sprawom miasta i powiatu. 1927. 16 pazdziernika. [in Polish]

Echa pobytu, 1925 – Echa pobytu Wojewody lwowskiego w Przemyslu [Echoes of the stay of the Voivode of Lviv in Przemyśl] // Ziemia Przemyska. 1925. 11 kwietnia. [in Polish]

Gałędek, 2011 – Gałędek M. Rozporządzenie Prezydenta RP z 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej – przełom w budowie ustroju administracyjnego Państwa Polskiego doby międzywojennej [Ordinance of the President of the Polish Republic of 19. January 1928 on the organization and scope of the general administration – a breakthrough in the construction of the administrative system of the Polish State of the interwar period] // Zeszyty Prawnicze UKSW. 2011. № 11.3. S. 95–123. [in Polish]

Hausner, 1928 – Hausner R. Organizacja i zakres działania władz administracji ogólnej [Organization and scope of the general administration] // Gazeta Administracji i Policji Państwowej: miesięcznik wydawany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. 1928. Luty. S. 1–10. [in Polish]

Hausner, 1939 – Hausner R. Pierwsze dwudziestolecie administracji spraw wewnętrznych [The first twenty years of administration of internal affairs]. Warszawa, 1939. 269 s. [in Polish]

Hilarowicz, 1924 – Hilarowicz T. W kwestji «zespolenia» organow administracji państwowej [Regarding the «merger» of state administration] // Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne: organ Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Towarzystwa Prawniczego i Ekonomicznego w Krakowie. 1924. S. 145–150. [in Polish]

Kossow. Echa, 1928 – Kossow. Echa pobytu Wojewody Morawskiego [Kossow. Echoes of the stay of the Voivode Morawski] // Ziemia Stanisławowska: polski tygodnik demokratyczny. 1928. 4 marca. [in Polish]

Kozyra, 2009 – Kozyra W. Polityka administracyjna Ministrow Spraw Wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918 – 1939 [Administrative policy of the Ministers of Internal Affairs of the Polish Republic in 1918 – 1939]. Lublin, 2009. 680 s. [in Polish]

Pierwsze kroki, 1926 – Pierwsze kroki Pana Wojewody Darowskiego [The first steps of Mr. Voivode Darowski] // Urzędnik Państwowy: niezależny organ urzędniczy. 1926. Październik. [in Polish]

Podroz inspekcyjna, 1928 – Podroz inspekcyjna Wojewody Morawskiego. W Kolomji, Horodence Sniatynie i Kosowie [Inspection of the Voivode Morawski. In Kolomyia, Horodenka Sniatyn and Kosiv] // Ziemia Stanisławowska: polski tygodnik demokratyczny. 1928. 26 lutego. [in Polish]

Rozporządzenie Prezydenta, 1928 – Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej [Ordinance of the President of the Polish Republic of 19. January 1928 on the organization and scope of the general administration] // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1928. Vol. 11. S. 155–168. [in Polish]

Ślapińska, 1973 – Ślapińska H. Oesterreichs Recht ausserhalb Oesterreichs. Der Untergang des oesterreichischen Rechtsraum [Austria's law outside of Austria. The downfall of the Austrian legal area]. München, 1973. 106 s. [in Polish]

Sniatyn. Echa, 1928 – Sniatyn. Echa podrozy pana Wojewody [Sniatyn. Echoes of the journey of Mr. Voivode] // Ziemia Stanisławowska: polski tygodnik demokratyczny. 1928. 4 marca. [in Polish]

Spiss, 1936 - Spiss T. Ze wspomnień c.k. urzednika politycznego [From memories k.k. political bureaucrat]. Rzeszyw, 1936. 194 s. [in Polish]

«Ukrzepiamy władze państwowa», 1922 – «Ukrzepiamy władze państwowa» [«We are consolidating the state authorities»] // Gazeta Lwowska. 1922. 21 lutego. [in Polish]

Unowsky, 2005 – Unowsky D. The Pomp and Politics of Patriotism: Imperial Celebrations in Habsburg Austria, 1848 – 1916. West Lafayette, Ind., 2005. 263 p. [in Polish]

Verordnung der Minister, 1856 – Verordnung der Minister des Innern und der Justiz vom 17. Maerz 1855, womit die Amtsinstitution für die rein politischen und für die gemischten Bezirks-und Stuhlrichteraemter erlassen wird [Order of the Ministers of the Interior and of the Justice of 17 March 1855, for the official institutions for the purely political and for the mixed district and chair judges is issued.] // Landes-Regierungs-Blatt für das Verwaltungs-Gebiet der Statthaltereie in Lemberg. 1856. Abt. 1. S. 157–205. [in Polish]

Wzmocnienie władzy, 1928 – Wzmocnienie władzy wykonawczej [Strengthening the executive power] // Ziemia Stanisławowska: polski tygodnik demokratyczny. 1928. 21 stycznia. [in Polish]

Zasluzony nekrolog, 1922 – Zasluzony nekrolog za zycia. Dzialalnosc p. wojewody Grabowskiego [A deserving obituary for life. Activities of the voivode Grabowski] // Kurier Lwowski. 1922. 26 stycznia. [in Polish]

Стаття надійшла до редакції 01.03.2018 р.